

Ikon, nyelvi jel, szimbólum: nem természetes jelek a kommunikációban

(ELTE, KJF, Budapest, 2015. november 9–10.)

Seres Nóra

E-mail: noraseres@freemail.hu

Idén ismét közösen rendezett alkalmazott nyelvészeti konferenciát a Kodolányi János Főiskola és az ELTE. A kétnapos konferencia címe „Ikon, nyelvi jel, szimbólum: nem természetes jelek a kommunikációban”, szervezője Gecső Tamás volt. A Kodolányi János Főiskola Frangepán utcai épületében két teremben zajlottak a párhuzamosan futó előadások. Két szekcióban 36 előadásra került sor. Az előadók nagy többsége az ELTE és a KJF munkatársa volt, de jöttek a Károli Gáspár Református Egyetemről, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről, a Szegedi Egyetemről, az Eszterházy Károly Főiskoláról és a Semmelweis Egyetemről is. A két szekció párhuzamosan futott, így a beszámoló írója csak egyiken lehetett jelen, és a folyóirat terjedelmi korlátai miatt az egyik szekcióból is csak néhány előadást tud kiemelni.

A konferenciát **Sárdi Csilla** előadása nyitotta meg *Motivációs tényezők a harmadik nyelv elsajátításában* címmel, melyben arról beszélt, hogy mennyire tér el a nyelvtanulók motivációja, ha felcserélődik a két tanult idegen nyelv tanulásának sorrendje. Előadását egy anglisztika mesterszakon tanuló egyetemi hallgató példájával illusztrálta, aki első idegen nyelvként a németet kezdte az általános iskolában, másodikként pedig az angolt a középiskolában. Az előadó Dörnyei Zoltán elméleti modelljét használta fel, melyben három motivációs kategória szerepel (ideális én, szükséges én, nyelvtanulási tapasztalat). A hallgató apai részről a sváb kultúrába született bele, így szinte „muszáj” volt a német nyelvet tanulnia. Édesanyja hatására viszont az angol nyelvet kezdte el később a gimnáziumban. Emelt szintű nemzetközi érettségét német nyelvből tett (Deutsches Sprachdiplom), mellyel úgy érezte, hogy ez az a csúcspont, ahol a némettanulásban meg kell állnia. Az angol nyelvi tudása alacsonyabb szintű volt, ezért döntött úgy, hogy ott még van mit tökéletesítenie. Emellett az a racionális érv is az angol felé vitte, hogy az angol, mivel világnyelv, többet lehet vele kezdeni. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense összegzőként megállapította, hogy mindkét nyelv esetében a külső hatás volt az elsődleges motiváció, melyet a pozitív nyelvtanulási tapasztalatok követtek, és az ideális én is viszonylag hamar megjelent a hallgatónál, amit a kvalitatív elemzés során szerzett megfigyelések is alátámasztottak.

A második előadó **Gecső Tamás** volt, aki *A szimbólumok szerepe az interkulturális kommunikációban* címmel tartott előadást. Előadásában a természetes,

anyagi valóságban jelen levő jelekről, illetve a nem természetes, anyagi valóságban nem megtalálható jelekről beszélt. Ezután a szimbólumokat, a jelölő és a jelölt viszonyát, illetőleg azok interkulturális kommunikációban való jelentőségét taglalta. Hallhattunk a kereszt és a Dávid-csillag szimbólumáról, majd építészeti (mecset, minaret építésének jelentősége) és az öltözködésből vett (burka, csador viselete) szimbólumokat elemzett az előadó. Jól követhető, logikus előadásának végén az ELTE docense elmondta, hogy bármely kultúrának, kultúr csoportnak a lényegét akkor tudjuk igazán megragadni, ha az adott kultúra, kultúr csoport szimbolikus életét, szimbolikus létezését meg tudjuk érteni.

A hétfő délutáni szekcióban került sor **Magyar Szilvia** *Olvasni ekkora sebességnél?!-Szimbólumok, ikonok és jelek: egy nyelv 220 fölött* című előadására, melyet egy viccel kezdett. A rendőr megállítja a gyorsajtót, és megkérdezi tőle, hogy nem olvasta-e a sebességkorlátozó táblát. Erre a sofőr azt válaszolja: „Megőrült maga? Olvasni ekkora sebességnél?!?” Ez a vicc nagyon jól vezette be az ELTE BTK doktoranduszjelöltjének témáját, amely az autósport évtizedek óta létező rétegnyelve volt. Ennek a nyelvnek az alapja szimbólumok, jelek és ikonok keveréke. Az angol nyelvre épül, de mindenhol megértik az autóversenyzők. Előadásában hallhattunk a ralisport nyelvéről, melyhez Magyar Szilvia különböző bonyolult matematikai egyenletnek tűnő itinereket mutatott a hallgatóságának. Emellett beszélt a pályautózásról, azon belül a Forma-1 nyelvnek különlegességeiről. Megtudtuk a Forma-1-ben használt különböző színű és mintájú zászlók jelentését (pl. piros: verseny vagy időmérőedzés azonnali félbeszakítása; SC: safety car a pályán; sárga-piros csíkos: csúszós anyag), majd a táblázás sajátos számainak és betűinek jelentését ismertette. Előadását a sok kép, videó nemcsak logikussá, érthetővé, hanem érdekessé is tette.

A második nap a **Geccsó Tamás** 60. születésnapjára megjelent kötet (*Világ és nyelv szenvedéllyel*) bemutatásával és az ünnepelt köszöntésével kezdődött.

Délelőtt került sor **Lőrincz Julianna** *A testbeszéd verbalizált elemeinek fordítási lehetőségei* című előadására. A testbeszéd (mint pl. gesztusok, mimika) az írott szövegekben verbalizált formában jelenik meg. Az előadó a metakommunikáció értelmezésének ismertetésével kezdte, melyhez Buda Béla gondolatait használta fel, és elmondta, hogy sok szakirodalomban a metakommunikáció egyenlő a nonverbális jelekkel (gesztusok, mimika, járás, térközszabályozás, vokális csatorna jelei). A nonverbális jelek intencionáltak, illetve intencionálatlanok is lehetnek, bár Lőrincz Julianna megemlíti, hogy Vera Birkenbihl nem különbözteti meg ezt a két csoportot, mert szerinte minden nonverbális jel intencionált. Az Eszterházy Károly Főiskola Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének tanára ezután tért rá a nonverbális elemek fordítására, hiszen a fordítás során a nem verbális elemeket, a testbeszéd elemeit is láthatóvá, érzékelhetővé kell tenni a befogadó számára. Örkény István *Tóték* című kisregényének angol és orosz fordításából hozott példákat: *smiled at* → rámosolygott, *stayed behind staring into the dark* → meresztették a szemüket, *with knotted brows* → aggódva leste). Ezek után bemutatott példákat a kéz- és testtartással, illetve a testmozgással kapcsolatban is. Itt kettős fordításról van szó: fordítás az egyik nyelvről a másikra és a testbeszéd fordítása verbálisra.

Lőrincz Jenő *Jelek jogi fenoménként a folklórban* címmel beszélt a tulajdonjelek, az ikonok, a hatalmi jelképek néprajzban és jogtörténetben betöltött szerepéről. Előadásában a jogi néprajzzal, azon belül a népmesével foglalkozott. A jogi néprajzi kutatás Magyarországon a 19. század második felében indult meg, és a 20. század első felében virágzott, de 1960-tól szinte eltűnt. Amint a paraszti gazdálkodás újra megindult (1990), a népi hagyományok iránti érdeklődés megújult, és a néprajz/a jogi néprajz is feléledt. Az előadó Walter Benjamin híressé vált megjegyzését idézte, mely szerint a népmesékben a „bölcesség tükröződik, átad egy normarendet és túlélési stratégiákat foglal össze”. A népmesék igazi hatása akkor mutatkozik meg, amikor azokat egy közösség hallgatja. A nagy mesemondók (pl. Jakab András, Ámi Lajos) látták a hallgatóság arcán, hogy mit várnak, és így tudtak a meséken változtatni, bele tudtak toldani új elemeket, formálni, alakítani tudták a meséket. Az előadó ezután hozott mesei jelenségeket a joggal kapcsolatban (például nem lehet nézni a meztelenül fürdő tündéreket, mert szabály van rá; eskü az anyatejre, amely a vérségi kötelékekre utal). A magyar népmesékben a jog jelen van, mert áthatja őket a kölcsönösség (királyfi vándorol, elesett szegény emberrel megosztja a tarisznya tartalmát) és a jogi érzés (főhős szót szeg, vágyakozik, átkoz, vezekel). Láthattuk, hogy a jogi jelenségek (jogszokás, szokásnorma, jogi népszokások) vizsgálatára a magyar népmesék ígéretes kutatási alapot nyújtanak.

A kedd délelőtti szekció utolsó előadója **Szitó Judit** volt, aki a „*Show and tell*” és *társai* címet választotta. A *Show and tell* meghatározásával kezdte, amely az Amerikai Egyesült Államokból kiinduló óvodai műfaj. Ezt a játékot más angolszász országok is átvették (Kanada, Új-Zéland, Egyesült Királyság és Ausztrália). A *Show and tell* arról szól, hogy az óvodások hoznak otthonról egy tárgyat (baba, fénykép, ruhadarab), amelyről a többi társuk elé kiülve elkezdenek mesélni, így már óvodás kortól hozzászoknak a szerepléshez, és ez felkészíti őket a nyilvános beszédre. Ebben a játékban megtanulják a gyerekek önmagukat és a gondolataikat képviselni. Egy asszertív, individualista társadalommal rendelkező országban ez egyáltalán nem meglepő pedagógiai eszköz. A kérdésre, hogy „Ezt a műfajt érdemes-e importálni a magyar közoktatásba?” a KJF tanára azt a választ adta, hogy kulturálisan valószínűleg nem érdemes, de az oktatásban, a gyerekek egyéni fejlődését tekintve pozitív hozadéka lehetne.

Kovács-Kövi Dávid a *Háború formálta műfaj: Az Egyesült Államok Haditengerészetének harctéri jelentései a csendes-óceáni hadszíntéren 1941–1942-ben* címet adta az előadásának. A haditengerészet kapitányai gyakran a feletteseik számára értelmezhetetlen jelentéseket írtak, melynek oka a tapasztalat és a megfelelő iránymutatás volt. Vizsgálataiban az előadó Swales és Bhatia műfajkutatási elméleti munkáját használta fel egy 24 akciójelentést tartalmazó korpusz vizsgálatára, amely Pearl Harbortól a Guadalcanalig tartó időszakot ölelte fel. A 24 harci jelentésből 12 a periódus első, 12 pedig a második szakaszából származik. Témaválasztásában szerepet játszott az, hogy a katonai szövegek műfaji sajátosságaival foglalkozó szakirodalom hiányos, így ennek pótlását próbálta elindítani. Megvizsgálta a hadijelentések kommunikációs célját, grammatikáját, lexikai és formai elemeit. PPT-előadásában több harctéri jelentést láthattunk, melyben írtak a csata menetéről, a legénység magatartásáról, a hajó

mozgásáról/teljesítményéről, az időjárási viszonyokról, az ellenséges veszteségekről és a felhasznált lőszer mennyiségéről. Terjedelmük átlagosan 9 oldal, azonban voltak rövidebb (3) és hosszabb jelentések (55) is. Végül megállapította, hogy az eredetileg deskriptív jelentésekben idővel megjelent a saját tapasztalatok és javaslatok leírása is. Ezzel párhuzamosan a dokumentumok szerkezete is egységesebb és tagoltabb képet mutatott, és 1942-re a műfaj jellemzői egyre jobban körvonalazódtak.

Gecső Tamás a konferencia lezárásaként megköszönte mindenkinek a részvételt, és elmondta, hogy idén is jó hangulatú, izgalmas előadásokat, érdekes, sokszínű témákkal érkező előadókat hallottunk. Az elhangzott előadások írott változata a tervek szerint 2016 első felében, lektorált tanulmánykötetben fog megjelenni.